

Ministry of Education and Science of Ukraine
Sumy State University (Ukraine)
The College of New Jersey (USA)
Camarines Sur Polytechnic Colleges (Philippines)
European Danube Academy (Germany)
University of Kragujevac (Serbia)

Proceedings

STRATEGIC INNOVATIONS OF SOCIAL COMMUNICATIONS AND FOREIGN PHILOLOGY IN CRISIS TIMES

I International Scientific and Practical Conference

1 June 2024

Sumy State University, Ukraine

Sumy 2024

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Sumy State University (Ukraine)
The College of New Jersey (USA)
Camarines Sur Polytechnic Colleges (Philippines)
European Danube Academy (Germany)
University of Kragujevac (Serbia)**

Proceedings

**STRATEGIC INNOVATIONS OF SOCIAL COMMUNICATIONS AND
FOREIGN PHILOLOGY IN CRISIS TIMES**

I International Scientific and Practical Conference

1 June 2024
Sumy State University, Ukraine

Sumy 2024

UDC: 81'25'42:316.7(063)(0.034)

S88 Strategic Innovations of Social Communications and Foreign Philology in Crisis Times: collection of scientific paper of the I International Scientific and Practical Conference (1 June 2024) / responsible editor Nabok M., responsible designer Sadivnycha M. Sumy: Sumy State University, 2024. 351 p.

The collection includes scientific materials devoted to current problems in the field of distance teaching and learning in the era of digital technologies, in particular in language pedagogy, media innovations, modern translation, ethnolinguistics, stylistics, methods and methodologies of modern linguistic and literary disciplines. The composition of the collection is scientific research on the preservation of national identity and cultural heritage, intercultural communications, psychological theory and practice, sociological research.

For teachers of higher education institutions, graduate students, students, teachers of secondary schools, gymnasiums, lyceums and colleges, all those interested in socio-humanitarian issues.

The materials are printed in the author's editorial

Sumy State University, 2024

М. Харченка, Ф. Супруна, Д. Корзуна та ін. Київ –Відень, 2021.

Die Märchen der Brüder Grimm Band 1. Eine Einführung. Pößneck: Reclam 2021.

Die Märchen der Brüder Grimm Band 2. Eine Einführung. Pößneck: Reclam 2021.

Die Märchen der Brüder Grimm Band 3. Eine Einführung. Pößneck: Reclam 2021.

Науковий керівник – Кобякова І. К., кандидат філологічних наук, професор Сумського державного університету.

Глуховцева К.Д.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5581-2204>

доктор філологічних наук

професор кафедри української мови

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

м. Полтава, Україна

МОВА – ДЖЕРЕЛО ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ (А. БОРТНЯК ПРО МОВУ)

Ім'я А. А. Бортняка – відомого українського поета, публіциста, перекладача, літературознавця, громадського діяча – знане в усій Україні, адже він як «великий майстер слова» (А. Гарманюк), небайдужий до нагальних питань суспільства, діставав «живу воду з колодязя тисячоліть» (В. Базилевський). На думку А. Подолинного, «Провідна тематика його творчості – це історія й сучасне життя рідного краю, моральні та етичні проблеми, філософське осмислення людського буття, виховання національної гідності, екологічної культури» (Заря, 2008). Турбували поета й питання мови, її структури та нормативності. Якщо говорять про художню майстерність А. Бортняка, то зауважують, що він «облюбовує відгранені строфічні структури, предметні образи, скріплені живою думкою, що пульсує... Він проникає в дійсність, а не розмальовує її»

(П. Осадчук) (Заря, 2008).

Насамперед хочемо відзначити, що А. Бортняк – автор неповторних лінгвістичних мініатюр, створених для того, щоб полегшити вивчення окремих правописних правил, зрозуміти сутність граматичних явищ. Це передусім вірші про «непоказний пом'якшувальний знак», про узгодження, керування і прилягання як типи синтаксичного зв'язку між словами в реченні та ін. Скажімо, у вірші про м'який знак згадано майже всі правила уживання цієї графеми на письмі, а також випадки, коли знак м'якшення використовувати не треба. Для цього поет створює алегоричний образ доброї літери з м'якою вдачею, що здатна все пом'якшувати: *«На ниві орфографії усяк / несе свій хрест, наскільки це можливо. / непоказний пом'якшувальний знак / до кожного підійде співчутливо»*.

Через те, що знак м'якшення не позначає жодного звука, автор називає його неговірким, але щедрим і скромним, що, згідно з традиційними уявленнями, завжди цінувалося в людині: *«Тому до нього тягнуться здавен, / тяжіють в словотворчому пориві / і «ел», і «ес», і «те», і «де», і «ен», / а також різні суфікси пестливі. Стояти поруч в труднощах, біди – / мети у нього іншої немає. / І подобріє слово **біль** тоді / і слово **радість** сонячно засяє»*. Зважаючи на змістову вичерпність, наукову достовірність, значний лінгводидактичний потенціал і художню досконалість лінгвістичних мініатюр А. Бортняка, їх активно використовують у шкільній практиці на уроках мови.

Письменник є автором численних сентенції про сутність мови та її особливості, які також широко використовуються в освітній практиці. В одній з них він використовує гру словами *мова* і *язик* для того, щоб розвіяти фейк про другосортність, нерозвиненість окремих мов, до яких українофоби іноді наважуються віднести й українську мову. Тому поет зауважував: *«Мов поганих не існує в світі, є лише погані язики»*.

Довгий час учені стверджували, що основна функція мови – комунікативна, забуваючи про відомий когнітивний, енциклопедійний, культурний, духовний, естетичний, емоційний, магічний потенціал слова. Щоб

довести важливість сукупності інформаційних свідчень, закодованих у слові, А. Бортняк констатував: *«Мова не просто інформативний засіб спілкування, хоч і важливий. Вона – це глибоке джерело художньо-естетичних цінностей, постійний і невичерпний акумулятор духовності, емоційності, високої моральності»* (Бортняк, 1994).

Глибоко знаючи мову свого народу, володіючи мистецтвом слова, письменник створює своєрідну програму для пересічного користувача мови, у якій він відзначає, що треба з побожністю ставитися до кожного слова, яке ми вживаємо, треба жити словом, тобто сповідувати моральні принципи, проголошені в народних прислів'ях і приказках, фразеологізмах, оволодівати культурними цінностями, які століттями закарбовувалися в слові. Поет закликає вивчати мову, користуватися її багатствами, відкривати для себе все нові й нові смисли вже відомих понять, пізнавати неповторність рідної мови: *«Моліться ж на рідне слово, а не ганьте його, як це подекуди буває. Бо нерідних слів Бог не вручав жодному народу. Я не закликаю ставати на коліна й бездумно бити перед словом поклони. Треба жити ним. А щоб життя було повноцінним, щоб воно було щедрим, як земля, і високим, як небо, слід знати своє Слово, любити його, шанувати, боронити, розвивати, вкладаючи в нього свій розум, свій дух, своє сумління»* (Бортняк, 1994).

А. Бортняк акцентує увагу на тому, що цікавитися мовними питаннями повинен кожен: *«Рідна мова, в усіх її нюансах, півтонах, в усьому багатстві, в усій красі, повинна цікавити кожну людину, яка вважає себе чи прагне стати особистістю. А власне «я» ... можна висловити тільки рідною мовою»* (Бортняк, 1994); *«Мова в устах небайдужого до неї мовлянина завжди – художнє відкриття. Ширше чи локальніше, більше чи менше»* (Бортняк, 1994). Він радить: *«Намагайтеся уникати бюрократичного «язичія», і до вас повернуться живі, соковиті, точні слова – з бабусиних казок, з батьківської розмови, з мудрих порад учительки, з глибин художньої літератури»* (Бортняк, 1994); *«Простота мови не означає спрощеність»* (Бортняк, 1994); *«Справжньою таємницею є чиста, ніжна, щира мова. Та, що підносить і облагороджує»* (Бортняк, 1994).

Досягненням української культури А. Бортняк вважає багатство вітчизняної фольклорної спадщини: *«Українська мова особливо щедро наділена прислів'ями, приказками, крилатими висловами, пісненими примовками. Вони – то філософськи роздумливі, то бадьоро-жартівливі, то святково-урочисті, то ліричні, поетично-таємничі... У них – спостережливість, досвід, життєві поняття та уявлення багатьох поколінь»* (Бортняк, 1994).

Цінними для освітньої практики є також бесіди поета про культуру української мови. У них на широкому фактичному матеріалі, узятому з усного мовлення, періодичної преси, художнього стилю, розглянуто питання функціонування власних і загальних назв у мові. Значну увагу письменник приділяє плутанині з наголосами в українських словах, застерігаючи від типових помилок у наголошуванні слів *український, батьківщина і Батьківщина, батьківський* тощо.

Поет намагається розкрити секрети «надзвичайної чарівності нашої мови». Це, по-перше, несприйняття українцем незграбних дієприкметників із суфіксами -ущ-, -ющ-, -ящ-, -вш-, що, на думку письменника, видовжують слова, утворюють звуки, які нагадують *зловісне шипіння*. По-друге, це боротьба з «суржигом», утворюваним невмотивованим запозиченням слів із російської мови.

У полі зору письменницьких розповідей – звукове калькування, порушення норм сполучуваності українських слів та особливості дієслівного керування, розрізнення паронімів, уживання розмовних варіантів чоловічих та жіночих імен, функціонування кличного відмінка.

Отже, майстер образного мовлення, шанувальник щедрого і щирого рідного слова, А. Бортняк створив неповторні лінгвістичні мініатюри, позначені фактичною точністю та філігранністю сформульованої думки. Поет є автором багатьох сентенцій про українську мову, які мають усі ознаки афоризму, що позначені стислістю і образністю. Письменник намагався запобігти численним помилкам, що поширені в усному і писемному українському мовленні. Цю мету він сповідував, створюючи науково-популярні розповіді про культуру

української мови, у яких порушував актуальні для нашого часу мовні питання.

Список використаний джерел:

Бортняк, А. (1994). Ну щоб, здавалося, слова...: Бесіди про культуру української мови. Київ : Український письменник.

Заря, Л. (уклад.). (2008). «Просіваю мову, як зернини...»: до 70-річчя від дня народження А. А. Бортняка, українського поета і публіциста: бібліографічний список. Вступне слово А. Подолінного. <https://library.vn.ua/e-library/katalog/prosivayu-movu-yak-zernini>

Глуховцева І.Я.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3265-4733>

кандидат філологічних наук

доцент кафедри журналістики та українознавчих студій

Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

м. Київ, Україна

МОВА – НЕ НАРОД, А НАЦІЯ Й ДЕРЖАВА (ДМИТРО ПАВЛИЧКО ПРО МОВУ)

Скупі слова з біографії Дмитра Павличка про те, що він – *український поет, перекладач, літературний критик, публіцист, шістдесятник, громадсько-політичний діяч*, Герой України (2004), не здатні вмістити й передати всієї багатогранності професійної, громадської і політичної діяльності цієї людини-епoxy, як називали поета його соратники й послідовники. І навіть відомості про конкретний внесок Дмитра Павличка в розбудову зовнішньої і внутрішньої політики України (один з організаторів Народного руху України, Демократичної партії України, перший голова Товариства української мови імені Шевченка, один з авторів Декларації про державний суверенітет України та ін., перекладач творів на українську з англійської, іспанської, італійської, французької, португальської, їдиш та багатьох слов'янських мов) не здатні вповні показати ентузіазм майстра слова в боротьбі за право мати свою самостійну державу, бути